

The Bilingual Scientific Online Journal of the Academy for Digital Humanities

in Humanities and Social Science

დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემია - საქართველოს

ორენოვანი საერთაშორისო ახალგაზრდული სამეცნიერო ონლაინჟურნალი

მილენიუმი

Millennium

Volume 3

Tbilisi/თბილისი

2025

The peer-reviewed bilingual scientific online journal **Millennium** was initiated by the founders of the Academy for Digital Humanities and is designed for young researchers working in Humanities and Social Sciences – master students, doctoral students and postdocs. Millennium aims to promote the academic development of a new generation of scientists by creating an academic platform for young researchers working in the Humanities and Social Sciences to publish scientific papers.

დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის რეცენზირებადი ელექტრონული ბილინგუური სამეცნიერო ჟურნალი „მილენიუმი“ დაარსდა დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემიის დამფუძნებელთა მიერ და განკუთვნილია ჰუმანიტარიაში და სოციალურ მეცნიერებებში მოღვაწე ახალგაზრდა მკვლევართათვის - მაგისტრანტების, დოქტორანტებისა და პოსტდოქტორანტებისათვის. ჟურნალი „მილენიუმი“ მიზნად ისახავს მეცნიერთა ახალი თაობის აკადემიური განვითარების ხელშეწყობას - ჰუმანიტარულ დარგებსა და სოციალურ მეცნიერებებში მომუშავე ახალგაზრდა სპეციალისტებისათვის აკადემიური პლატფორმის შექმნას სამეცნიერო ნაშრომების გამოსაქვეყნებლად.

Scientific Council:

Chairman of the Scientific Council: Manana Tandaschwili (Germany)

Members of the Scientific Council: Manana Tandaschwili (Germany), Jost Gippert (Germany), Gerd Carling (Germany), Iryna Gurevych (Germany), Khatuna Beridze (Georgia), Emzar Jgerenaia (Georgia), Vakhtang Litcheli (Georgia), Rati Skhirtladze (Georgia)

Secretary of the Scientific Council: Sarah Dopierala (USA)

სამეცნიერო საბჭო:

სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარე: მანანა თანდაშვილი (გერმანია)

სამეცნიერო საბჭოს წევრები: იოსტ გიპერტი (გერმანია), გერდ კარლინგი (გერმანია), ირინა გურევიჩი (გერმანია), ხათუნა ბერიძე (საქართველო), ემზარ ჯგერენაია (საქართველო), ვახტანგ ლიჩელი (საქართველო), რატი სხირტლაძე (საქართველო), ნანა ლოლაძე (საქართველო).

სამეცნიერო საბჭოს მდივანი: სარა დოპიერალა (აშშ)

Editorial Board:

Mariam Kamarauli (Editor-in-Chief), Eka Kvirkvelia (Editor), Mzia Khakhutaishvili, Maia Kuktchishvili, Mariam Rukhadze, Giorgi Jgharkava (Executive Secretary), Mariam Gobianidze, Zviad Zalikian.

სარედაქციო საბჭო:

სარედაქციო საბჭო: მარიამ ყამარაული (მთავარი რედაქტორი), ეკა კვირკველია (რედაქტორი), მზია ხახუტაიშვილი, მაია ქუჭიშვილი, მარიამ რუხაძე, გიორგი ჯღარკავა (ადმინისტრაციული მდივანი), მარიამ გობიანიძე, ზვიად ზალიკიანი.

© Academy for Digital Humanities - Georgia
© დიგიტალური ჰუმანიტარიის აკადემია - საქართველო

ISSN 2960-9887 (Online)

Millennium Vol. 3

მილენიუმი, ტომი 3

Content / სარჩევი

I. Digital Rustvelology / დიგიტალური რუსთველოლოგია

Julain Hasche (Frankfurt, Germany) 5

Corpus Linguistic Analysis of Aphorisms in “The Knight in the Panther's Skin”
(A Comparative Study of the Translations into Russian and Ukrainian)

იულიან ჰაშე (ფრანკფურტი, გერმანია)
„ვეფხისტყაოსნის“ აფორიზმების კორპუსლინგვისტური ანალიზი
(რუსული და უკრაინული თარგმანების შედარებითი ანალიზი)
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9356>

Mariam Gobianidze (Frankfurt, Germany) 25

Functional-semantic Analysis of the Particle *ture* in the Aphorisms of “The Knight in the Panther's Skin” and its English Translations

მარიამ გობიანიძე (ფრანკფურტი, გერმანია)
თურე ნაწილაკის ფუნქციურ-სემანტიკური ანალიზი „ვეფხისტყაოსნის“
აფორიზმებსა და მის ინგლისურ თარგმანებში
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9358>

II. Linguistics / ლინგვისტიკა

Mariam Kamarauli (Frankfurt/Hamburg, Germany) 54

New insights into split ergativity in Georgian

მარიამ ყამარაული (ფრანკფურტი/ჰამბურგი, გერმანია)
ახალი მიგნებები ქართული ენის გახლეჩილი ერგატიულობის შესახებ
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9359>

Marina Mjavanadze (Batumi, Georgia) 86

Rhetorical Questions in the Election Speeches of Georgian Politicians

მარინა მჟავანაძე (ბათუმი, საქართველო)
რიტორიკული შეკითხვები ქართველ პოლიტიკოსთა წინასაარჩევნო გამოსვლებში
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9360>

III. Experimental phonetics / ექსპერიმენტული ფონეტიკა

Zurab Okropiridze (Tbilisi, Georgia) 115

Prosodic Constructions of Functional Elements in Georgian

ზურა ოქროპირიძე (თბილისი, საქართველო)
ფუნქციურ ელემენტთა პროსოდიული კონსტრუქციები ქართულში
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9361>

IV. Ethnolinguistic / ეთნოლინგვისტიკა

- Sarah Giese, Carina Dominguez Lopez** (Frankfurt, Germany) 136
Shit, Sibal and Scheiße - Analysis of the Translation of Taboo Language in the German subtitles of the TV-show *All of Us Are Dead*
სარა გიზე, კარინა დომინგეს ლოპესი (ფრანკფურტი, გერმანია)
ენობრივი ტაბუს თარგმანის ანალიზი სატელევიზიო შოუს „ყველა ჩვენგანი მკვდარია“ გერმანულ სუბტიტრებში
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9362>

V. Political Linguistics / პოლიტიკური ლინგვისტიკა

- Tamar Guchua** (Kutaisi, Georgia) 172
Sovietisms: Metaphorical Representation of the Soviet Union (The case of Georgian political discourse)
თამარ გუჩუა (ქუთაისი, საქართველო)
სოვიეტიზმები: საბჭოთა კავშირის მეტაფორული წარმოდგენა (ქართული პოლიტიკური დისკურსის მაგალითზე)
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9363>

VI. Philosophy / ფილოსოფია

- Tornike Lelashvili** (Tbilisi, Georgia) 186
Disinterested Contemplation as a Path to Liberation in Schopenhauer's Philosophy and Its Parallels with Zen Buddhism
თორნიკე ლელაშვილი (თბილისი, საქართველო)
დაუინტერესებელი მჭვრეტელობა, როგორც ხსნის გზა შოპენჰაუერის ფილოსოფიაში და პარალელები ძენ ბუდიზმთან
DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9366>

A Functional-semantic Analysis of the Particle *ture* in an Aphorism of *The Knight in the Panther's Skin* and its English Translations

Mariam Gobianidze
(Goethe University Frankfurt)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9358>

mariam.gobianidze@tsu.ge || ORCID: 0009-0009-1608-0969

Abstract: Shota Rustaveli's epic *The Knight in the Panther's Skin* is a distinguished work of medieval Georgian literature, translated into numerous languages worldwide. The present article is dedicated to the structural and linguistic analysis of a specific verse from the epic: *ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis*. The verse is also examined from the perspective of translation studies. The article focuses on the contextual reading of this verse within the epic's seventeenth chapter, where it appears, typically qualified as an aphorism, in the first line of the stanza, not the last one; a structural rarity. Particular attention is paid to the particle *ture*, which conveys indirect evidentiality and signals the speaker's lack of direct experience with the event. This linguistic element conflicts with the classical criteria of aphorisms, such as categorical truth and universal validity. The analysis further explores the English translations by Marjory Wardrop, Venera Urushadze, and Lyn Coffin, all of which successfully convey the concepts of goodness and its reciprocal return. However, in every case, the evidential function of *ture* is lost. The article concludes that despite the verse's conciseness and moral wisdom, its linguistic specificity, namely, the presence of an evidential marker, complicates its classification as a true aphorism.

Keywords: Translation Studies, Digital Rustvelology, Aphorisms, Georgian Language, English Language

Introduction

Shota Rustaveli, a distinguished 12th-century Georgian poet, is the author of one of the most significant works of medieval Georgian literature, the epic *The Knight in the Panther's Skin*. The text has been preserved in over 160 manuscript copies, indicating its wide circulation and centuries-long reception. Over time, the epic's significance has transcended the boundaries of national literature and become an object of international interest. It has been translated into many languages, with several translations existing in some of them. The present study focuses on one particular segment of this multilingual tradition, the English translations, and aims to analyse the issue of equivalence concerning a specific line that qualifies as an aphorism.

The practice of translating *The Knight in the Panther's Skin* into English spans more than a century and is associated with five different translators. The first translation was produced by the British Kartvelologist and translator Marjory Scott Wardrop, who translated the epic in prose form. Wardrop worked on the translation for nearly twenty years, and it was published posthumously in London in 1912.¹ The second translation was carried out by Venera Urushadze, who remains to date the only Georgian to have translated the epic into English. Her poetic version was first

¹ Rust'haveli, Shot'ha. *The Man in the Panther's Skin: A romantic epic / A close rendering from the Georgian attempted by Marjory Scott Wardrop*. London: The Royal Asiatic Society, 1912.

published in Tbilisi in 1968.² The third translation belongs to Katherine Vivian, a British philologist and Kartvelologist. Her translation was published in London in 1977.³ The main body of the epic is rendered in prose, while the prologue and epilogue are translated poetically. The fourth translation was completed by Robert Stevenson, an English historian and Kartvelologist, and was published in New York in 1977.⁴ The text is presented in rhythmic prose. The most recent English-language translation was undertaken by American writer and translator Lyn Coffin. Published in Tbilisi in 2015,⁵ this poetic translation is based on the word-for-word translation created by Dodona Kiziria. The word-for-word translation of the epic's prologue, however, was translated by Gia Jokhadze.

In the context of the present study, special attention is devoted to the translations by Marjory Scott Wardrop, Venera Urushadze, and Lyn Coffin. It is noteworthy that the Georgian text used in this research is based on the 1957 academic edition of the epic. Dodona Kiziria's word-for-word translation is employed with personal permission.

2. The Nature of Aphorisms: Definitions, Structure, and Research Perspectives⁶

The aphorism is one of the most ancient and enduring forms of expressive discourse, distilling human experience, observation, and wisdom into brief, concentrated verbal units. It typically takes the form of a concise, self-contained statement that conveys a general truth, philosophical insight, or moral reflection. Despite its brevity, often structured as a single sentence, an aphorism carries dense semantic content, functioning as a both cognitive and aesthetic tool of communication.

Aphoristic expression transcends the boundaries of literary style and constitutes a mode of thinking and perceiving the world. Its function is not merely to state facts but to evoke reflection, challenge assumptions, and engage the reader or listener in a dialogic process. As a result, aphorisms frequently appear in philosophical texts, literary works, and cultural discourse.

Aphorisms are often described as *verbal concentrates*, in which knowledge, emotion, and stylistic nuance are compressed. Unlike ordinary statements, they reflect layered thought and invite interpretation. Their openness to multiple readings is what gives them a lasting cultural and communicative value. In this sense, the aphorism is more than an informative unit; it becomes a collaborative space of meaning-making between author and reader. This aspect aligns it closely with poetic discourse; it does not merely assert but also evokes, questions, and elevates.

The aesthetic and rhetorical effectiveness of an aphorism is closely tied to its formal structure. Word choice, rhythm, antithesis, metaphor, and sound play all contribute to its

² Rustaveli, Shota. *The Knight in the Panther's Skin* / Transl. from the Georgian by Venera Urushadze / Ill. by Zurab Kapanadze / This translation is dedicated to the memory of Marjory Scott Wardrop. Tbilisi: Sabchota Sakartvelo, 1968.

³ Rustaveli, Shota. *The Knight in Panther Skin* / A free transl. in prose by Katharine Vivian / Forward by Professor David M. Lang / Prefatory Note by Academician A. G. Baramidze / Ill. by Mamuka Tavakarashvili / To the Georgian People and to Tess and Vivien. _ London: The Folio Society, 1977.

⁴ Rustaveli, Shota. *The Lord of the Panther-skin: A Georgian romance of chivalry* / Transl. by R. H. Stevenson; A. G. Teacher and Friend in memory _ Albany: State Univ. of New York Press, 1977.

⁵ Rustaveli, Shota. *The Knight in the panther skin* / new transl. by Lyn Coffin; ill. Michaly Zichy; ed. Nodar Natadze. – 1st ed. – Tbilisi: Poezia Press, 2015.

⁶ This section represents a condensed version derived from the dissertation of the author of this article.

memorability and impact. As the *Cambridge Dictionary* defines it, an aphorism is “a short clever saying that is intended to express a general truth”, while the *Oxford Learner’s Dictionary* describes it as a short phrase that says something true or wise.⁷ *The Collins Dictionary* adds: “An aphorism is a short witty sentence which expresses a general truth or comment”.⁸ *The Explanatory Dictionary of the Georgian Language* traces its etymology to the Greek ἀφορισμός (*aphorismós*) and defines it as a “compact expression that embodies collective wisdom and life experience”.⁹

Numerous researchers have explored the function and structure of aphorisms. Cosmin Konstantin Băiaș, in his article *The Aphorism: Function and Discursive Strategy*, notes: “In common language, the aphorism is an original thought, spoken or written by an author in a concise and memorable form” (Băiaș 2015: 2268). He further emphasises that aphorisms rely not on descriptive argumentation but on “invitational rhetoric,” drawing the reader into the author’s conceptual world. He concludes: “The aphorism is not really linked to the truth but to inspire people” (Băiaș 2015: 2270). Douglas and Strumpf (1989), in the introduction to *Webster’s New World Best Book of Aphorism*, describe aphorisms as enduring verbal legacies, many of which have outlived their authors’ intentions or awareness (Douglas, Strumpf 1989:1). James Geary, in *The World in a Phrase: A Brief History of the Aphorism*, identifies five defining features of aphorisms: brevity, personality, definitiveness, philosophical depth, and a twist, an unexpected or ironic turn (Geary 2005: 8-20).

Aphorisms also serve important communicative and cultural functions. Mohammed and Yaseen (2023), in their study of aphoristic expressions in English, argue that aphorisms are integral to acquiring cultural knowledge and communicative competence. They frequently touch on existential themes: love, death, advice, morality, and function as non-narrative tools for moral teaching. For example: “Never judge a book by its cover.”

These researchers identify several stylistic features of aphorisms: elliptical forms (“The more, the merrier”), non-finite forms (“Nothing ventured, nothing gained”), imperatives (“Waste not, want not”), and verbless structures (“Like father, like son”). According to their findings, aphorisms tend to balance “equivalent” grammatical structures, e.g., “No pain, no gain” (Mohammed et al. 2023: 506).

In his linguistic analysis, E. Ivanov in the article *Aphorism as a Linguistic Object* critiques traditional approaches that prioritise extralinguistic factors such as authorship, arguing instead for identifying strictly linguistic features of aphorisms. For example, he notes that well-known aphorisms (e.g., “Time is money”) often circulate without attribution. Ivanov proposes a more systematic linguistic profile for aphorisms, which includes:

- Supra-lexicity
- Single-sentence structure

⁷ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/aphorism>, last visited on 21.08.2025.

⁸ <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/aphorism>, last visited on 21.08.2025.

⁹ აფორიზმი-ი (აფორიზმისა) [ბერძ. aphorismos განსაზღვრება] ლიტ. სხარტულად გამოთქმული აზრი, რომელიც განზოგადებულია დიდი საყოფაცხოვრებო გამოცდილება, ხალხური სიბრძნე. <https://ice.tsu.ge/liv/ganmartebiti.php>, last visited on 21.08.2025.

- Generalised meaning
- Nominal character
- Discursive autonomy
- Textual form
- Reproducibility
- Stability
- Idiomaticity
- Expressiveness and aesthetic form

These characteristics, Ivanov argues, define aphorisms as unique linguistic phenomena rather than merely stylistic or cultural products (Ivanov 2020: 664-666).

In Georgian scholarship, the study of aphorisms dates back to Parnaoz Ertelishvili, who in 1958 characterised “An aphorism is a didactic expression of general nature given in the form of a single sentence (the didactic content is expressed directly)” (Ertelishvili 1958: 165).¹⁰

There is no one definition of aphorism everyone agrees on that adequately captures its meaning. Different scholars, lexicographers, and literary theorists have come up with different meanings that focus on different aspects of the work: some emphasise its brevity and wit, while others focus on its philosophical depth, stylistic elegance, or didactic function. Because of this, the term *aphorism* does not easily fit into a single category. This diversity stems from the aphorism’s hybrid nature: it operates at the intersection of language, literature, philosophy, and rhetoric. The fact that aphorisms appear across genres, historical periods, and cultural traditions further complicates efforts to arrive at a single, comprehensive definition. Therefore, the concept of the aphorism must be approached with an awareness of its fluid boundaries and the interpretive flexibility that makes it both resilient and enduring as a form of human expression.

3. *ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis*

In the 17th chapter of *The Knight in the Panther’s Skin*, entitled *Tariel’s Departure to Khataeti and the Great Battle*, the narrative recounts the events of the battle in Khataeti. After Tariel’s first meeting with Avtandil, he begins to tell the story of his past and provides a detailed account of the battle. King Ramaz deceives Tariel by concealing a large portion of his army. Tariel learns of the plans of the King of Khataeti from a soldier in the Khataetian army who had been raised by Tariel’s father, Saridan (17.433:¹¹ *me mamisa tkvenisagan var coḡai ganazardi* [“I was, for a short time, brought up by your father“ M.G.). Before beginning this part of his story, Tariel remarks that a good deed, it seems, never goes unrewarded or is ever lost, and with this statement, he proceeds to recount who revealed the treachery of the King of Khataeti and why:

17.432.

¹⁰ აფორიზმი არის ზოგადი ხასიათის აღმზრდელობითი გამონათქვამი, რომელიც ერთ წინადადებაშია მოქცეული (და რომელშიც დამრიგებლობითი შინაარსი უშუალოდ გვეძლევა) (ერთელიშვილი 1958:165).

¹¹ Citations are accompanied by the corresponding chapter and stanza numbers.

ḳargi sakme ḳacsa zeda azom ture ar ḳaxdebis.
Erti ḳaci uḳmo-re-sḳḳda, modga, malvit meubnebis:
didī maco tkveni vali, ḳemgan znelad gardixdebis,
gaḳirva da daviḳḳeba ḳemgan ṣeni ar ikmnebis.

The meaning of this stanza in English is as follows:

A good deed for a man really never goes unrewarded:
A man was left behind, came quietly and said to me:
I owe you a great debt, which will hardly be repaid by me;
Suffering and forgetting will not come from me for you.¹²

In general, the typical structure of one-line aphorisms in the epic follows a consistent pattern: the first three lines of the stanza prepare the ground for the expression of wisdom, which is then summarised in the fourth line in the form of an aphorism. In the present case, however, an exception to this structural norm has been revealed: a stanza in which the aphorism appears in the very first line, while the reason for its usage (the specific situation or narrative context) is provided in the subsequent three lines.

From a structural perspective, the stanza can be divided into three parts:

1. **An introductory thesis** with a general meaning: a statement of wisdom asserting that good deeds never go unrewarded in the world (*ḳargi sakme ḳacsa zeda azom ture ar ḳaxdebis*);
2. **An exposition:** Rustaveli returns to the narrative of the battle in Khataeti and notes that one Khataetian soldier lags behind the main unit and secretly approaches Tariel to tell him something (*Erti ḳaci uḳmo-re-sḳḳda, modga, malvit meubnebis*);
3. **A concrete action:** the soldier explains to Tariel that he owes him a great debt, one that he could hardly repay, and that in the given situation, it would be neither right nor honorable to abandon or forget him (*didī maco tkveni vali, ḳemgan znelad gardixdebis, gaḳirva da daviḳḳeba ḳemgan ṣeni ar ikmnebis*).

Following this introductory stanza, the Khataetian soldier explains the nature of his debt to Tariel (or, more precisely, to Tariel's father) and subsequently reveals King Ramaz's plan of betrayal.

Two central ideas are foregrounded in the so-called aphoristic line:

1. **The act of doing good;**
2. **The notion that goodness is never in vain.**

The supremacy and timelessness of goodness constitute a fundamental value in *The Knight in the Panther's Skin* (52.1361: *boroṡsa sḳlia ḳetilman arseba misi grḳelia* ['Good overcame the evil; its nature is eternal!' M.G.]). It is therefore natural that Rustaveli repeatedly reminds the reader

¹² The translation of the stanza is by the author of this article.

of this idea throughout the epic. In certain instances, the concept of goodness is conveyed through the adjective *kargi* / *good*, as seen, for example, in: 6.185: *avsa kargad vevin šescvli tavsaxlad vevin išobs*¹³ [‘No one can exchange evil for good, nor newly acquire honour’ M.G.]; 59.1492: *ymerti kargsa moavlinebs, ač borotša ar dahbadebs* [‘God sends what is good; now he does not give rise to evil’ M.G.], etc. In Rustaveli’s usage, the adjective *kargi* / *good* often functions as a synonym for the abstract noun *siḱete* / *goodness*. For this reason, it is reasonable to interpret the lexeme *kargi* / *good* in the previously cited line as referring to *siḱete* / *goodness* or *that which is good*. The idea of the supremacy and permanence of goodness is emphasised in the epic as an ethical value, which the author reiterates in various forms throughout the text. Rustaveli’s frequent use of the adjective *kargi* / *good* to express this idea indicates that, in specific lines, it operates synonymously with *siḱete* / *goodness* and *ḱetili* / *kind, noble*.

The idea of performing acts of *siḱete* / *goodness* is not unfamiliar to the Georgian linguocultural space. Proverbs and figurative expressions frequently attest to the necessity of doing good deeds, which are believed never to vanish without a trace; rather, goodness returns to the one who performs it.

In the database of Georgian idioms and proverbs,¹⁴ the following figurative expressions are recorded in relation to the act of doing good and its eventual return:

- *mamis siḱete švils inaxavso* – *A father's good deed protects his child;*
- *gacemul siḱetes xalxi ar iviḱqebso* – *People do not forget a kindness that has been given;*
- *siḱete zaylsac ar daaviḱqdeba* – *Even a dog does not forget a kindness;*
- *siḱete kvaze dade, gaiare, ḱin dagxvdeba* – *Place your kindness on a stone, walk away, it will await you ahead.*

The above-mentioned Georgian proverbs and figurative expressions clearly demonstrate that the idea of doing good is deeply rooted in the Georgian language and tradition. These expressions further confirm that, in the collective consciousness of Georgian society, goodness and its immortality are inextricably linked.

Thus, the concept of *siḱete* / *goodness*, as a value, occupies a fundamental place in the Georgian cultural and linguistic sphere. It reflects not only the importance of performing good deeds, but also the belief that such acts are never lost and continue to exist perpetually.

4. On the Qualification of the Verse *kargi sakme ḱacsa zeda azom ture ar ḱaxdebis* as an Aphorism

Collections of aphorisms from *The Knight in the Panther’s Skin* show that the given aphorism appears in some databases, while it is absent in others.

¹³ In this context, it becomes evident that *kargad* is not functioning as an adverb, but rather as a noun in the adverbial case, and thus signifies *by goodness* or *through good*. Accordingly, the phrase *avsa kargad vevin šescvli* should be understood as *evil cannot be exchanged using good*, that is, *no one can replace evil with goodness*. See: <http://kartvelologi.tsu.ge/public/ge/arqive/2/5> last visited on 25.07.2025.

¹⁴ <https://idioms.tsu.ge/> last visited on 25.07.2025.

For instance, it is styled an aphorism¹⁵ in the database Rustaveli-goes-digital (<https://rustaveli-goes-digital.de/aphorisms>) and in the edition Shota Rustaveli, *The Knight in the Panther's Skin* (Coffin 2018). The edition does not specify which version of the text the selected aphorisms are based on.

It is not classified as an aphorism in the edition Shota Rustaveli, *Aphorisms*, Literature and Art Publishing House, edited by Aleksandre Baramidze, Tbilisi, 1966. The edition does not specify which version of the text the selected aphorisms are based on.

The presented data reveal that in certain editions, the verse *ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis* is not classified as an aphorism. This divergence can be attributed, on the one hand, to the varying criteria employed in defining aphorisms and, on the other, to the semantic and functional specificities of the phrase itself.

Below, I will examine the factors contributing to these discrepancies.

An aphorism, as a literary, linguistic, and discursive unit, must fulfil several essential criteria, which have been discussed earlier. According to scholarly sources, the main characteristics required for a phrase to qualify as an aphorism are:

Conciseness: The phrase must be brief, precisely formulated, and laconic.

Wisdom: It must reflect life experience, a general truth, or a moral value.

Didacticism: The phrase should carry an instructive or moralising message.

Recognised truth: It must convey an idea that is widely accepted as true from a societal or philosophical perspective.

Originality: The expression should be innovative and capable of evoking a sense of surprise or insight in the reader.

What wisdom is conveyed by the phrase *ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis*? As previously discussed, Rustaveli in this verse expresses the notion that a good deed never goes unrewarded and will ultimately return to its doer. This idea is further reinforced in the following verses, where Taniel recounts a story in which a stranger offers him help precisely because Taniel's father had once raised him. This line would fully meet the criteria for classification as an aphorism, such as being a pithy, concise expression that encapsulates moral wisdom, were it not for the presence of the particle *ture*, which complicates its status. The implications of this evidential particle will be examined in the following section.

At the initial stage of analysis, the meaning of the verse regarded as an aphorism will be explained primarily from a lexical perspective, at the level of individual words. The definitions of the key lexical units will be drawn from the *Comprehensive Dictionary of Old Georgian*¹⁶ and the electronic version of the *Lexicon of The Knight in the Panther's Skin*.¹⁷

ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis
ḡargi – ‘good, kind’

¹⁵ For further details, see: Gabunia 2006: Giorgi Gabunia, Bibliography of Shota Rustaveli's Aphorisms, Works, Vol. 1 (6), National Parliamentary Library of Georgia, pp. 141–164.

¹⁶ <http://www.nplg.gov.ge/saskolo/index.php?a=index&d=44>, last visited on 25.07.2025.

¹⁷ <https://lev.ge/liv/vepxvistxaosani.php>, last visited on 25.07.2025.

sakme – ‘deed, act, doing, that which has been done, a certain occurrence, performing, existence’
ḱaci – ‘man, husband, male, human being’
zedā – ‘on, upon, above, on top of, towards’
azom – ‘thus, in such a way’
ture – ‘really?, apparently’
ar – ‘no, not, negative particle’
ḱaxdebis – ‘will be spoiled/ruined/ damaged’.

4.1. Functional-Semantic Analysis of the Particle *ture*

This section will analyse the particle *ture* and its functional-semantic characteristics. The particle *ture* carries the semantics of non-witnessing and indicates a fact or event that the speaker has not seen with their own eyes, meaning they were not a direct witness to the fact or occurrence. There are numerous differing opinions regarding the origin and etymology of this particle.

According to the *Explanatory Dictionary of the Georgian Language*, the particle *turme* is used to convey information about an event or situation that the speaker did not personally witness or see.¹⁸

Platon Ioseliani was the first in Georgian grammatical thought to highlight the category of evidentiality. He noted that events of this kind are typically reported through the particle *turme*, whose meaning is embedded in the verbal tense system. Specifically, in his work *Basic Principles of Georgian Grammar* (*"pirveldaḱebiti ḱanoni kartulis gramaṭikisa"*), in paragraph 69, point 3, Ioseliani writes that in Georgian speech, verbs are often accompanied by the particle *turme*, which refers to a situation where there is neither direct assertion nor personal observation of the action (Ioseliani 1840: 70).

Ivane Kavtaradze draws attention to the morphological structure of the particle *turme* and notes that it has a complex formation. According to him, the particle *turme* is derived through the fusion of a conjunctions and particles: *tu-re* → *tu-re-me* → *turme* (Kavtaradze 1956: 178–180).¹⁹

Akaki Shanidze explained the particle *turme* as follows: In earlier times, the form *ture* was used (*ṣen ture ṣpasalari xaro* [‘So you really are a military commander’ M.G.] – Amirandarejaniani); later, the particle *-m-* was added (perhaps by analogy with *merme* and *rogorme*): *cals turme calma unda ucalos* [‘Apparently, the one who is alone should be accompanied by another one alone’ M.G.] (Chavchavadze, 268.5). It indicates a lack of direct experience or perception (Shanidze 1980: 614).²⁰

¹⁸ თურმე ნაწილაკი; იხმარება ისეთი ამბის, მოვლენის გადმოცემისას, რასაც მოქმელი არ დასწრებია, რაც მოქმელს არ უნახავს. <https://ice.tsu.ge/liv/ganmartebiti.php>, last visited on 25.07.2025.

¹⁹ „თურმე“ ნაწილაკის სტრუქტურა რთულია და იგი კავშირ-ნაწილაკების შეერთებითაა მიღებული: თუ-რე → *თუ-რე-მე → თურმე (ქავთარაძე 1956:178-180).

²⁰ ძველად იხმარებოდა „თურე“ („შენ თურე სპასალარი ხარო“, «ამირ.-დარ.»), შემდეგ მ ჩაერთო („მერმე“ და „როგორმე“-ს ანალოგიით?): „ცალს თურმე ცალმა უნდა უცალოს“ (ჭავ., 268, 5). აღნიშნავს უნახველობას (შანიძე 1980:614).

Avtandil Arabuli points out that in *turme*, the element *tu* is the one bearing the core meaning, that is, it conveys the entire nuance of *turme* (Arabuli 1984: 144–145).²¹

According to the *Dictionary of Georgian Morphemes and Modal Elements*, the particle *ture* is defined as follows: “*ture* – a particle that was used in Old Georgian (today in some dialects) as a predecessor of the particle *turme*: *šen ture spasalari xaro* (Amirandarejaniani); *gačend ture-d’ ert çqaros dē’çap*”²² [‘He rode swiftly and, apparently, drank from a spring’ M.G.], it expresses lack of direct perception. In Modern Georgian, it was replaced by the particle *turme*. **Note 1:** It is formed through the merger of the particles *tu* and *re*. **Note 2:** In Old Georgian, it was occasionally used as an interrogative particle: *ture viri xar, bero, romel ertve çamasas hlami?* [‘So, you are a donkey, monk, for you spoil the very food you eat’ M.G.] (Jorbenadze et al. 1988: 197).²³

The dictionary’s authors also present the meaning of *turme* in Modern Georgian as follows: “*turme* – a particle that attaches to a verb form and indicates an unseen act: *çers turme* || *turme çers* [‘apparently he writes / it turns out he writes’ M.G.], *çerda turme* || *turme çerda* [‘apparently he used to write / it seems he was writing’ M.G.], *daçera turme* [‘apparently he wrote / it turns out he wrote’ M.G.], *dauçera turme* [‘apparently he wrote to him’ M.G.]. **Note 1:** *turme* may also be used with compound predicates: *studentia turme* [‘apparently a student’ M.G.], *ķargia turme* [‘apparently good’ M.G.]. **Note 2:** In Old Georgian, *ture* was used. Dialects attest the following variants: *tur, ture, turi, turmen, turmin, turmeni, sture, sturme*. **Note 3:** It is formed by the fusion of the particles *tu* and *re*. **Note 4:** later, *-m-* was added (A. Shanidze). Possibly, *-m-* belongs to the particle *-me*: *tu-re-me* → *turme* (cf. *ture*)” (Jorbenadze et al. 1988: 197).²⁴

The particle *ture* has conveyed the semantics of non-witnessed information since Old Georgian. In the Old Georgian subcorpus of the Georgian National Corpus (GNC),²⁵ only eight sentences containing the particle *ture* are attested. Semantically, all of them express the notion of non-witnessed experience or hearsay.

²¹ „თურმე“-ში „თუ“ არის ძირითადი მნიშვნელობის მქონე, ანუ გადმოსცემს მთლიანად „თურმე“-ს ნიუანსს (არაბული 1984:144-145).

²² The authors of the dictionary do not indicate the source of this particular quotation. The quotation stems from Kartuli dialektologia 1, 1961, p. 106.

²³ თურე — ნაწილაკი-მორფემოიდი, რომელიც ძველ ქართულში (ამჟამად — ზოგიერთ დიალექტში) გამოიყენებოდა „თურმე“ ნაწილაკი მორფემოიდის ბადად: „შენ თურე სპასალარი ხარო“ („ამირანდარეჯანიანი“); „გაჭენდ თურე-დ ერთ წყაროს დეჭწაფ“); გამოხატავს უნახაობას. ახალ ქართულში შეცვალა თურმე ნაწილაკი-მორფემოიდი. შენიშვნა 1: მიღებულია „თუ“ და „რე“ ნაწილაკი-მორფემოიდების შერწყმით. შენიშვნა 2: ძველ ქართულში ზოგჯერ გამოიყენებოდა კითხვითი ნაწილაკი-მორფემოიდის ფუნქციითაც: „თურე ვირი ხარ, ბერო, რომელ ერთვე ჭამასა ჰლამი?“ (ჯორბენაძე და სხვ. 1988:197)

²⁴ თურმე — ნაწილაკი-მორფემოიდი, რომელიც დაერთვის ზმნის ფორმას და გამოხატავს უნახავ აქტს: წერს თურმე || თურმე წერს, წერდა თურმე || თურმე წერდა, დაწერა თურმე, დაუწერია თურმე... შენიშვნა 1: „თურმე“ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შედგენილ შემასმენელთანაც: „სტუდენტია თურმე“, „კარგია თურმე“... შენიშვნა 2: ძველ ქართულში გამოიყენებოდა „თურე“. დიალექტებში გვხვდება თურ, თურე, თური, თურმენ, თურმინ, თურმენი, სთურე, სთურმე... ნაირსახეობანი. შენიშვნა 3: მიღებულია „თუ“ და „რე“ ნაწილაკ-მორფემოიდების შერწყმით. მოგვიანებით ჩაერთო -მ (ა.შანიძე). შესაძლოა, -მ იყოს -მე ნაწილაკის შემადგენელი ელემენტი: *თუ-რე-მე → თურმე (იხ. „თურე“) (ჯორბენაძე და სხვ. 1988:197)

²⁵ <http://gnc.gov.ge/gnc/page> last visited on 25.07.2025.

In Middle Georgian, alongside the particle *ture*, there is also the particle *turme*, which exceeds the number of usages of *ture*, with a total of 272 instances.

Cf. Figure 3:

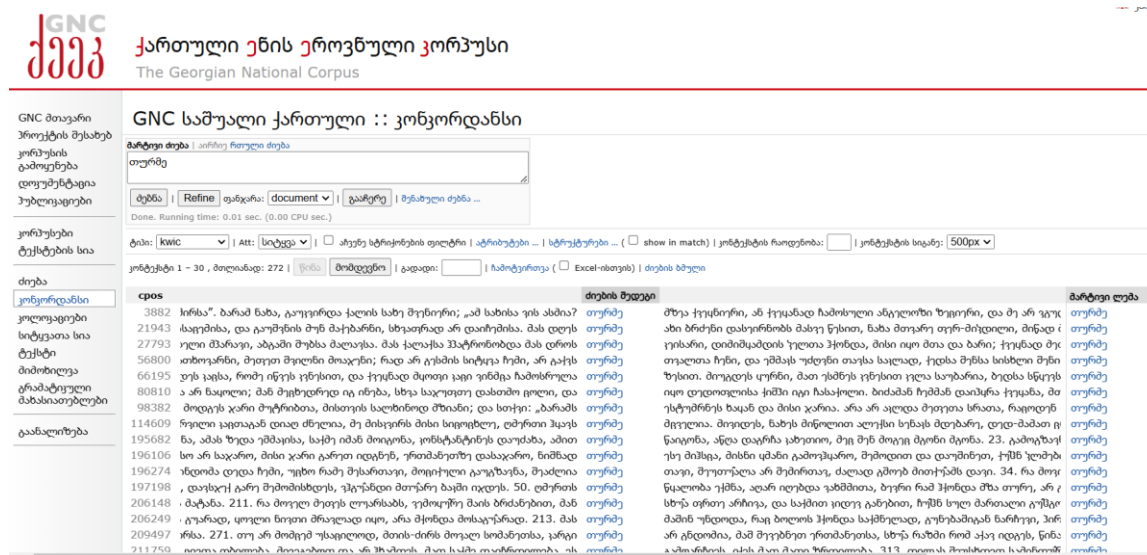

Figure 3: The particle *ture* in Middle Georgian

In *The Knight in the Panther's Skin*, the particle *ture* appears 16 times. The particle *turme* is not attested in the epic, see Figure 4:

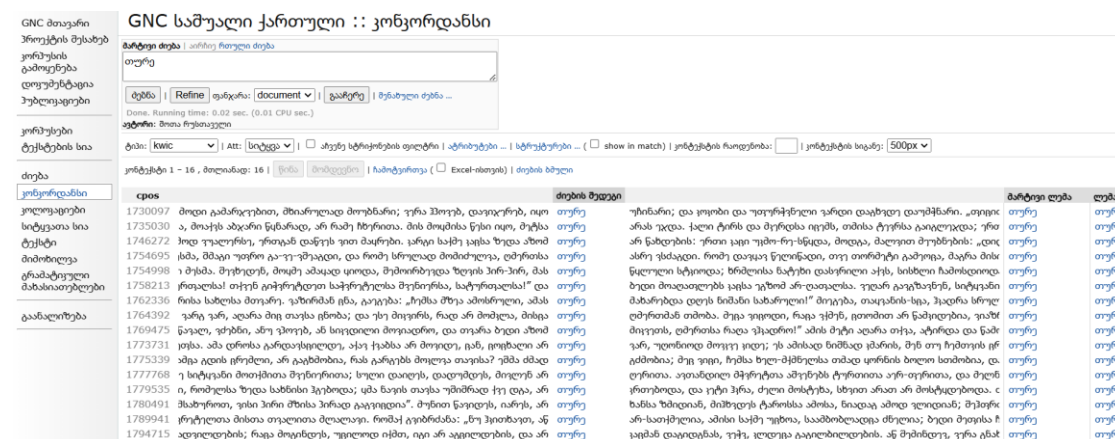

Figure 4: The particle *ture* in “The Knight in the Panther’s Skin”

In Georgian scholarly literature, evidentiality has been thoroughly studied by K. Margiani, R. Kurdadze, and M. Lomia. According to these scholars, Evidentiality is, first and foremost, a category of text and implies a relationship between the information presented in the text and its source (the informant). In other words, this category expresses the speaker’s subjective stance toward the context, whether the information is a result of direct perception or received from another

source (Margiani et al. 2019: 207)²⁶. This definition situates evidentiality as a pragmatic and epistemological phenomenon that is manifested through various linguistic means, such as particles (*ture*, *turme*), verb forms, and modal expressions.

Manana Topadze Gäumann specifically addresses the issue of evidentiality to the particle *turme* and notes that: “/turme/ has both inferential and reportive value. It indicates that the speaker does not have direct knowledge of what he is retelling, it normally does not contain epistemic assessments and does not cast doubt on the reliability of the utterance” (Topadze Gäumann 2011: 11).

At this stage of the research, it is particularly important to examine how the particle *ture* is rendered in translations. Therefore, the English equivalents of this particle will be presented and analysed.

According to the *Comprehensive Georgian–English Dictionary*, the English equivalents of the particle *ture* are the following ones: “*ture* – Old Georgian (before the 11th century): really? adv. (archaic): apparently”.²⁷ For the particle *turme*, the dictionary offers the following equivalents: “*turme* – adv.: supposedly, apparently (cf. expressions such as: *turme nu itqvit/brzanebt!* — You don’t say!), it turns out”. The dictionary makes a specific note that the particle *ture* is characteristic of Old Georgian and renders it with the adverb *really?*, a form carrying an interrogative-exclamatory nuance in English. This translation suggests a certain degree of surprise, skepticism, or indirectness, which aligns with the evidential and non-witnessed nature of the original Georgian usage.

Let us now consider the semantic implications and nuances of the proposed English equivalents, *really?*, *apparently*, *supposedly*, and *it turns out*, in the context of evidentiality.

In to the *Comprehensive English–Georgian Online Dictionary*, the lexical entry *really* is explained as follows: it primarily means ‘certainly’, ‘actually’, ‘truly’, or ‘in reality’, and is used to express the genuine or factual nature of something. For instance, *what do you really think about it?* is translated as “What do you think about it in reality?; Tell me what really happened means Tell me what happened in reality or truly; Now I really must go is rendered as Now I certainly must go; and He really likes you means He truly likes you”. The term also functions as an emotional intensifier, conveying meanings such as “greatly”, “very”, or “extremely”. For example: “I am really sorry” is understood as “I am very sorry”, and “His letter really irritated her” implies “His letter extremely irritated her”. Furthermore, *really* can serve as an interjection, denoting surprise or interest, and is translated as *really?* or *truly?*, as in the dialogue: *We’re going to Japan next month. – Oh, really?*, which is understood as *Truly?* In negative contexts, *really* is often employed to soften the intensity of a statement; for instance: *It doesn’t really matter* implies *It’s not that important*, and *Did you enjoy the book? – Not really* translates as *Not particularly*. Lastly, the word

²⁶ ევიდენციალობა პირველ რიგში ტექსტის კატეგორიაა და გულისხმობს დამოკიდებულებას ამ ტექსტში გადმოცემულ ინფორმაციასა და ინფორმატორს შორის; სხვაგვარად: ეს კატეგორია გულისხმობს მოქმედის სუბიექტურ მიმართებას კონტექსტთან, ანუ ინფორმაცია ინფორმატორისთვის პირდაპირი აღქმის ნაყოფია, თუ სხვა წყაროდან მიღებული (მარგიანი და სხვ. 2019:207).

²⁷ <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=46&t=92241>, last visited on 31.08.2025.

is used in interrogative sentences to prompt a negative answer, such as *Do you really expect me to believe that?*, which is interpreted as *Do you truly believe I will accept that?*²⁸

As for *Merriem-Webster*, *really* - in reality: actually things as they *really* are there was nothing peculiar about her doing this, *really* — Peter Taylor; b: truly, unquestionably — used as an intensifier a *really* beautiful day; c: very sense 1. look *really* close he runs really fast 2. — used to emphasize an assertion you *really* should read Yeats *really*, you're being ridiculous.²⁹

As evidenced by the entries discussed above, the definition of *really* typically points to factuality and certainty; however, for the purposes of this study, a different aspect proves more relevant. In the *Comprehensive Georgian–English Dictionary*, the lexeme *really*, when designated as a match for the Old Georgian particle *ture*, is accompanied by a question mark. This detail suggests that the English equivalent *really* can only appropriately be used in interrogative contexts when translating *ture*. More precisely, the Georgian evidential particle *ture* corresponds to the English adverb *really* only when the latter assumes the pragmatic function of a question word. The dictionary compilers have correctly interpreted the evidential nature of *ture* by assigning it an equivalent that includes punctuation – question mark. This, in turn, underscores the fact that a sentence containing the particle *ture* does not, in either Georgian or English, convey absolute factual truth; rather, it carries an evidential meaning, expressing doubt, surprise, or indirectness regarding the stated information.

The particle *ture* in the Georgian language carries the semantics of evidentiality, underscoring the fact that the speaker does not possess direct knowledge of the event in question. Its functional and semantic features, as reflected in the diachronic system of the Georgian language, establish *ture* as a marker of indirect information. At the same time, the use of *ture* within an aphoristic context presents certain challenges, as its evidential function directly contradicts the fundamental criteria of aphorisms, namely, the expression of unequivocal and widely acknowledged truths. Consequently, lines containing the particle *ture* are linguistically and semantically problematic when considered as aphorisms.

An aphorism is characterised by the expression of a truth that has been acknowledged and confirmed multiple times. It conveys wisdom that leaves no room for doubt in the reader's/listener's mind and evokes a sense of certainty. However, in the phrase *ḱargi sakme ḱacsa*

²⁸ *really* — 1. ნამდვილად, რეალურად, მართლა; სინამდვილეში; what do you really think about it? სინამდვილეში რას ფიქრობთ ამის შესახებ? tell me what really happened მითხარით, რა მოხდა რეალურად / სინამდვილეში; now I really must go ახლა ნამდვილად უნდა წავიდე; he really likes you მას მართლა მოსწონხარ; 2. ემოც.-გამაძლ. მეტად, ძალიან, უკიდურესად; I'm really sorry ძალიან ვწუხვარ; his letter really irritated her მისმა წერილმა ქალი უკიდურესად გააღიზიანა; 3. შორისდ. მნიშვნ. ნუთუ? მართლა? (გამოხატავს ინტერესს, გაკვირვებას და ა.შ.); "we're going to Japan next month" – "Oh, really?" "მომავალ თვეში იაპონიაში მივდივართ" – "მართლა?"; 4. ხმ. გამოიყენება უარყოფით წინადადებებში ნათქვამის სიმძაფრის შესარბილებლად: it doesn't really matter ამას დიდი მნიშვნელობა არა აქვს; დიდი არაფერია; "Did you enjoy the book?" – "Not really" "წიგნი მოგეწონა?" – "მაინცდამაინც არა"; 5. გამოიყენება კითხვით წინადადებებში დასმულ შეკითხვაზე უარყოფითი პასუხის მისაღებად: do you really expect me to believe that? ნუთუ მართლა გგონია, რომ ამას დავიჯერებ? <https://dictionary.ge/en/search/?q=really> last visited on 31.08.2025.

²⁹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/really>, last visited on 31.08.2025.

zeda azom ture ar çaxdebis, this sense of certainty is brought into question, a result directly tied to the functional-semantic value of the particle *ture*.

As demonstrated by the above analysis, *ture* conveys the semantics of evidentiality. Accordingly, the particle indicates that the information expressed in the text is not the result of the speaker's direct perception (seeing or hearing), but rather stems from indirect knowledge or second-hand accounts.

The verse *ķargi sakme ķacsa zeda azom ture ar çaxdebis*, which in some editions has been qualified as an aphorism, fails to meet several essential criteria for that classification. While it is indeed laconic, conveys wisdom, and has a certain didactic tone, the presence of the particle *ture* undermines its certainty and generalisability, both of which are indispensable features of an aphorism. As a result, one of the core criteria for qualifying a statement as an aphorism, the expression of an unconditionally accepted truth, is not fulfilled in this case.

The particle *ture* prevents the reader or listener from perceiving the phrase as a definitive and universally applicable truth. Thus, although certain elements of the text align with aphoristic characteristics, the semantics of evidentiality embedded in the particle contradict the establishment of a genuinely aphoristic meaning.

4.2. A Comparative Analysis of English Translations of *ķargi sakme ķacsa zeda azom ture ar çaxdebis*

The following analysis focuses on the verse considered to be an aphorism, *ķargi sakme ķacsa zeda azom ture ar çaxdebis*, offering a detailed and comprehensive examination of its various English translations. The aim is to explore how translators convey the core concepts of the source text into English. The analysis addresses not only the accuracy of the translation of the phrase but also engages with the question of whether and how the evidential meaning of the particle *ture* is preserved. In addition, the study evaluates how the idea of the enduring and universal nature of goodness is rendered and to what extent the translations reflect Rustaveli's fundamental ethical values.

This section of the study offers a detailed analysis of the following aspects:

Translating the concept of goodness: The analysis will examine how translators employ English words and expressions to convey the meaning of *ķargi sakme* / *good deed* and *ar çaxdoma* / *never goes unrewarded*, and to what extent these choices reflect the moral and philosophical depth of Rustaveli's conception of goodness.

Expression of evidentiality: The discussion will focus on whether and how translators manage to preserve and convey the evidential meaning of the particle *ture*, which plays a crucial semantic and pragmatic role in the source text.

Comparative and contrastive analysis of the translations: A thorough examination of the English versions will identify semantic, structural, and conceptual differences among them, highlighting the specific strategies employed by each translator.

Through this comparative approach, the study will reveal where and how the semantic and contextual meanings of the source text are either preserved or lost in translation.

The following examples show how various translators have rendered the verse:

17.432. *ḵargi sakme ḵacsa zeda azom ture ar ḵaxdebis*

17.417.(M.W.)³⁰ ‘No good deed done to a man can pass away thus (i.e., unrewarded)’.

17.425.(V.U.) ‘Truly no benefit rendered passes away unrewarded’

17.438.(L.C.) ‘No good deed that's done by a man ever goes without a reward’

417 17/13 (D.K.) ‘No good deed done to a man can be lost: pass away thus (i.e., unrewarded)’.

The discussion begins with Marjory Wardrop’s translation.

Marjory Wardrop translated the verse as follows:

17.417 (M.W.): ‘No good deed done to a man can pass away thus (i.e., unrewarded)’.

In Wardrop’s translation, the following concept is used: *ḵargi sakme* ‘good deed’, and the predication of the non-loss of a good deed. To make the content of the phrase easily understandable for the reader, Wardrop specifically adds “unrewarded” in parentheses.

According to the Comprehensive English-Georgian Online Dictionary, the lexical unit deed has the meanings shown in Figure 5.

The screenshot shows the Margaliti dictionary interface. The header includes the logo and the text 'ლილი ინგლისურ-ქართული ონლაინ-ლექსიკონი' (Lili English-Georgian Online Dictionary). The search bar contains the word 'deed'. The entry for 'deed' is displayed, showing its part of speech as a noun and its phonetic transcription [di:d]. The entry lists four numbered definitions in Georgian, each followed by its English translation. The first definition is 'საქციელი, მოქმედება; საქმე; good [evil] deed კარგი [ცუდი] საქციელი; a deed of horror სამინელი ზოროტმოქმედება / ავადობა; in word and in deed სიტყვითა და საქმით; what we want as a nation is not words but deeds ჩვენს ერს ლაპარაკი კი არა, საქმის კეთება სჭირდება; she made it crystal clear in word and in deed მან ეს სრულიად აშკარად დაგვანახა სიტყვითაც და საქმითაც;'. The second definition is 'სინამდვილე, ფაქტი; in very deed სინამდვილეში, ნამდვილად; in deed and not in name ≡ სინამდვილეში, ფაქტობრივად; he was a ruler in deed though not in name ფაქტობრივად ის იყო მმართველი, თუმცა ასეთად არ იწოდებოდა;'. The third definition is 'გმირობა, საგმირო საქმე; the deeds of a hero საგმირო / დიადი საქმენი; deed of arms საბრძოლო გმირობა;'. The fourth definition is 'იურ. ბეჭდიანი დოკუმენტი; აქტი; საბუთი; forged deeds ყალბი საბუთები; title deed რაიმე უფლების მიმნიჭებელი ან დამადასტურებელი საბუთი / დოკუმენტი; to draw up a deed დოკუმენტის / საბუთის შედგენა;'. At the bottom, there is a note: '♦ to do one's good deed for the day ვინმესთვის კარგი / კეთილი სამსახურის გაწევა.'.

Figure 5: The meaning of the lexical unit deed

The meanings of the words will be discussed below.

³⁰ Abbreviations used: M.W. – Marjory Wardrop, V.U. – Venera Urushadze, L.C. – Lyn Coffin, D.K. – Dodona Kiziria.

The first meaning shows that *deed* stands for an act, action, and it also includes the phrase *good deed* - interpreted as a good or virtuous act. At the end of the dictionary entry, a special symbol (◇) introduces the meaning of a phraseological unit: *to do one's good deed for the day*, meaning "to perform a good or kind service for someone". The phrase *good deed* selected by Wardrop accurately conveys Rustaveli's concept of *kargi sakme* / *good deed*, as the lexeme *good* in both Georgian and English has a broad semantic scope and encompasses the moral-philosophical concept of goodness.

The predication referring to the non-disappearance or enduring nature of this *good deed* is conveyed through the phrasal verb *pass away*, whose meanings in the *Oxford Learner's Dictionary* are: 1. to die and 2. to stop existing.

In the *Comprehensive English-Georgian online dictionary*, the entry for the lexical unit *die* is illustrated with the phrase *great deeds cannot die*, translated into Georgian as "დიად საქმეებს დავიწყება არ უწერია"³¹. This phrase is a quotation from the 19th-century English poet Alfred Tennyson's poem *The Princess*.³² Therefore it can be concluded that Marjory Wardrop's use of the phrase *No good deed... can pass away* is, from a semantic standpoint, natural and easily comprehensible for the English-speaking reader.

The above shows that Marjory Wardrop has, at the conceptual level, accurately conveyed both the concept of goodness and, on the other hand, the predication of the persistence of goodness (its not being lost).

What is particularly noteworthy is her rendering of the evidential particle *ture* and her use of the modal verb *can*, which expresses deontic modality.

In Wardrop's translation, the modal verb *can* carries central importance, adding an additional semantic layer to the text. According to the *Collins English Dictionary*, *can* has the following meanings:

"Can (in British English), Word forms: past tense could (takes an infinitive without to or an implied infinitive) (intransitive). 1. used as an auxiliary to indicate ability, skill, or fitness to perform a task. I can run a mile in under four minutes 2. used as an auxiliary to indicate permission or the right to something. can I have a drink? 3. used as an auxiliary to indicate knowledge of how to do something. he can speak three languages fluently 4. used as an auxiliary to indicate possibility, opportunity, or likelihood. my trainer says I can win the race if I really work hard".³³

The primary function of the modal verb *can* in English is to express ability, permission, knowledge of how to do something, or possibility.

It should once again be emphasised that the Georgian particle *ture* conveys evidentiality. It indicates that the statement is not based on the speaker's direct observation but is instead derived from someone else's account or from indirect knowledge.

³¹ great deeds cannot die დიად საქმეებს დავიწყება არ უწერია. <https://dictionary.ge/en/word/die%C2%B2/> last visited on 31.08.2025.

³² <https://americanliterature.com/author/alfred-lord-tennyson/poem/the-princess-part-iii>, last visited on 25.07.2025.

³³ <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/can>, last visited on 31.08.2025.

In Wardrop's translation, *can* partially alters this nuance. The phrase *can pass away thus* suggesting more a sense of possibility or probability than of non-witnessed information or indirectness.

This shift disrupts the core concept of the source text, as it omits the evidential function of *ture*, which distinguishes between what is directly observed and what is only presumed to be true.

Venera Urushadze translated the verse as follows:

17.425. (V.U.) 'Truly no benefit rendered passes away unrewarded'

Venera Urushadze's translation appears to be a direct and faithful interpretation of the Georgian phrase; however, certain modifications can be noted that partially alter the original conceptual framework. The translation emphasises three key elements: (1) truth, (2) goodness, and (3) reward. The Rustvelian concept of goodness and the predication of its non-vanishing are preserved in Urushadze's translation, while an additional concept, truth, is introduced.

Let us examine the lexical meanings of the concepts and predications employed by Urushadze. According to the *Comprehensive English-Georgian Online Dictionary*, the lexical unit *benefit*³⁴ is defined in Fig.6:

The screenshot shows the Margaliti dictionary interface. The header includes the logo and the text 'დიდი ინგლისურ-ქართული ონლაინ-ლექსიკონი' (Great English-Georgian Online Dictionary). The search bar contains the word 'benefit'. The entry for 'benefit' is displayed, showing its part of speech as a noun and its phonetic transcription ['benɪfɪt]. The entry lists several numbered definitions in Georgian with English translations and examples. The definitions cover various contexts: benefits of modern technology, pension benefits, government benefits, benefits for individuals, benefits from experience, and benefits from advice. The interface also includes a sidebar with navigation options and a footer with social media links.

benefit *I* *noun*
['benɪfɪt]

- 1) უპირატესობა, პრივილეგია; the benefits of modern technology თანამედროვე ტექნოლოგიის უპირატესობები;
- 2) ჩვეულ. *pl* შედეგები; a company car and other benefits კომპანიის მანქანა და სხვა შედეგები; pension benefits საპენსიო შედეგები; to eliminate benefits შედეგების გაუქმება; to reduce benefits შედეგების შემცირება; the federal government spends money on direct benefits to individuals ფედერალური მთავრობა ფულს ხარჯავს ცალკეულ პირთა უშუალო შედეგებზე;
- 3) სიკეთე, კეთილდღეობა; for smb.'s benefit, for the benefit of smb. ვისიმე სასარგებლოდ / სასიკეთოდ; ვინმეს გულისთვის / ხათრით; for your special benefit მხოლოდ თქვენი გულისთვის, თქვენს სასიკეთოდ; I bought the car for the parent's benefit მანქანა მშობლების გულისთვის ვიყიდე; did you get much benefit from your holiday? მოგიბოდათ დასვენება? უკეთ თუ გრძნობთ თავს დასვენების შემდეგ? the book wasn't of much benefit to me ეს წიგნი მანცდამანც არ გამომაღდა; to give smb. the benefit of one's experience [knowledge] ვინმესთვის გამოცდილების [ცოდნის] გაზიარება; he gave us the benefit of his advice რჩევით დაგვეხმარა, სასარგებლო რჩევა მოგვცა;
- 4) სარგებელი, ხიერი (*განსაკ.* ფულადი); to get / to derive / benefit from smth. სარგებლის ნახვა; to reap the benefit of smth. რისამე ნაყოფის მომცა;
2. ქვებმოქმედება; სიკეთე; to confer benefits on / upon / smb. ვინმეს წყალობით ავსება;
3. ფულადი დახმარება / შეწყობა; პენსია (სახელმწიფოს მიერ გაცემული უმუშევრობის, ავადმყოფობის და ა.შ. დროს); unemployment benefit ფულადი დახმარება / შეწყობა უმუშევართათვის; child benefit ფულადი დახმარება ბავშვის სარჩენად (დიდი ბრიტანეთში);

Figure 6: The meaning of the lexical unit *benefit*

³⁴ <https://dictionary.ge/ka/word/benefit+I/> last visited on 31.08.2025.

The third meaning of the lexical unit *benefit*, which is particularly relevant for this analysis, is goodness or well-being. By employing *benefit*, Urushadze succeeds in accurately preserving the concept of goodness. Furthermore, the idea of the return or compensation of *good deeds* is also retained in the phrase *passes away unrewarded*. Since the phrase *passes away* was already discussed in detail during the analysis of Marjory Wardrop's translation, it will not be examined further here.

The inclusion of the adverb *truly* in Urushadze's translation is particularly noteworthy. As the translation reveals, the original Georgian evidential particle *ture* is translated as *truly*, and *truly* is employed as its functional equivalent. According to the Comprehensive English-Georgian Online Dictionary, the lexical unit *truly*³⁵ has the meanings shown in Fig. 7:

The screenshot shows the Margaliti dictionary interface. The header includes the logo and the text 'დიდი ინგლისურ-ქართული ონლაინ-ლექსიკონი' (Great English-Georgian Online Dictionary). The search bar contains the word 'truly'. Below the search bar, the word 'truly' is listed with its phonetic transcription ['tru:li]. The entry is categorized as an adverb (adv). The definitions are as follows:

1. მართლა, სიმართლის ან სინამდვილის შესაბამისად; tell me truly მართალი მითხარი; I am unable to decide which of you speaks truly ვერ გადამიწყვეტია, რომელი თქვენგანი ამბობს სიმართლეს;
2. ნამდვილად, ჭეშმარიტად; გულწრფელად; we are truly grateful ნამდვილად / გულწრფელად მადლობელი ვართ; the truly democratic and fair electoral processes ჭეშმარიტად დემოკრატიული და სამართლიანი საარჩევნო პროცესები; she truly believed all this nonsense მას გულწრფელად სჯეროდა მთელი ეს სისულელე;
3. ზუსტად;
4. ერთგულად;

Below the definitions, there is a note: '♦ yours truly ამერ., ოფიც. გულწრფელად თქვენი (მინაწერი ოფიციალური წერილის ბოლოს, ხელმოწერის წინ).'.

Figure 7: The meaning of the lexical unit *truly*

As seen here, all the core meanings of *truly* are connected to reality, truth, and accuracy. However, the evidential nuance of the original Georgian particle *ture*, particularly its implication of non-witnessed information, is entirely absent in the translation. Instead, the use of *truly* attributes to the statement a sense of absolute and undeniable truth, something that neither the structure nor the pragmatics of the source text implies. By introducing *truly*, Venera Urushadze has shifted the epistemic stance of the utterance, thereby imparting a different interpretative weight to the verse, one that diverges from Rustaveli's original meaning.

Lyn Coffin's translation is based on Dodo Kiziria's word-for-word translation. Therefore, Kiziria's word-for-word translation will be discussed first.

³⁵ <https://dictionary.ge/ka/word/truly/> last visited on 31.08.2025.

Dodona Kiziria's word-for-word translation partially repeats Marjory Wardrop's translation. However, certain differences do exist, which influence the interpretation of the text and its semantic rendering. Kiziria's word-for-word translation has strengths but also certain shortcomings, which are related to the preservation of evidentiality in the source text.

The English word-for-word translation of the given verse is as follows:

417 17/13 (D.K.) 'No good deed done to a man can be lost: pass away thus (i.e., unrewarded)'.

Dodona Kiziria translates the entire phrase like Marjory Wardrop; however, she adds the lexical unit *be lost* after the modal verb. The purpose of this addition is to facilitate Lyn Coffin's understanding of the line in the word-for-word translation and to help her accurately convey the concept. Kiziria does not translate the particle *ture* but, like Marjory Wardrop, uses the verb *can*, which expresses dynamic modality.

Lyn Coffin's translation is as follows:

17.438.(L.C.) 'No good deed that's done by a man ever goes without a reward'.

Lyn Coffin uses the concept *good deed* and the predication *ever goes without a reward*. The translator correctly grasped Rustaveli's concept and predication, which is reflected in her translation.

Like Wardrop and Kiziria, Lyn Coffin uses the term *good deed* to render *ḡargi sakme*, which adequately conveys Rustaveli's concept of *ḡargi sakme*.

The predication that good deeds do not go unrewarded is expressed through the phrase *ever goes without a reward*.

The screenshot shows the Margaliti website interface. At the top, there is a header with the logo and the text 'დიდი ინგლისურ-ქართული ონლაინ-ლექსიკონი' (Great English-Georgian Online Lexicon). Below the header, there is a search bar with the word 'ever' entered. To the right of the search bar, there are buttons for 'მიტება' (Copy) and 'EN'. Below the search bar, there is a row of letters A through Z. On the left side, there are two blue buttons: 'მეზობელი სიტყვები' (Neighboring words) and 'უკანასკნელი დამატებები' (Latest additions). The main content area shows the word 'ever' as an adverb with the phonetic transcription ['evə]. Below this, there are three numbered examples with their Georgian translations and explanations. The first example is '1. ოდესმე, როდისმე; have you ever been to Boston? ოდესმე ბოსტონში ყოფილხარ? the best film we ever saw საუკეთესო ფილმი, რაც კი ოდესმე გინახავს; if you're ever in Spain, come and see me თუ როდისმე ესპანეთში მოხვდები, მინახულებ; have we ever met before? განა ოდესმე შეგხვედრივართ ერთმანეთს? the place, whence I have no hope ever to return ადგილი, საიდანაც იმედი არა მქვს, რომ ოდესმე დავბრუნდები; hardly / scarcely / ever თითქმის არასოდეს, ძალზე იშვიათად; such an expression is hardly ever heard ასეთი გამოთქმის ძალზე იშვიათად თუ გაიგონებთ; he is seldom if ever a visitor ძალზე იშვიათად თუ მოვა ხოლმე; not then or ever არც მაშინ, არც როდისმე მას შემდეგ; foxes are seldom if ever tamed ძალზე იშვიათად, რომ მელია მომინაურდეს;'. The second example is '2. მუდამ, მარად; pedants will ever be carping პედანტების შარის მოსადგებს მუდამ პოულობენ ხოლმე; the rude state which is ever the consequence of a scarcity of knowledge უხეშობა / უკულტურობა, რომელიც ყოველთვის ცოდნის სიმწირის შედეგია ხოლმე; Shakespeare will ever be a great poet შესაძირი მარად / ყველა ეპოქაში დიდ პოეტად დარჩება;'. The third example is '3. ეშვ. -გამადო. 1) კითხვით, აგრ. გაკვირვების, აღშფოთების და ა.შ. გამოშატეული წინადადებებში: who ever can it be? ნეტავ ვინ არის?/ნეტავ ვინ უნდა იყოს? who ever would have thought it! ვინ იფიქრებდა! did you ever? საუბ. წუთუ? გინახავთ / გაგიგიათ ასეთი რამ? where ever did I put my glasses? ნეტავ სად დავდე ჩემი სათვალე? why ever didn't you ask them? მაინც რატომ არ ჰკითხეთ მათ? as if he would ever do such a thing! თითქოს მართლა იყოს ასეთი რამის გამკეთებელი! 2) შედარებისას: I shall do it as soon as I ever can მე ამას გავაკეთებ, როგორც კი შევძლებ / როგორც კი მოვახერხებ; run as fast as ever you can გაიქეცი რაც შეგიძლია სწრაფად; she is as good a girl as ever was მისი დარი გოგონა ქვეყნად არ მოიბუნება; he works as well as ever a man could ისე კარგად მუშაობს, რომ უკეთესად მუშაობა შეუძლებელიც კია;'. At the bottom left, there is a sidebar with a logo and the text 'ლექსიკონი და ენობრივი ტექნოლოგიები' (Lexicon and linguistic technologies) and '9 საათის წინ' (9 hours ago). Below this, there is a text block: 'ცხადდება თეზისების მიღება მეორე საერთაშორისო კონფერენციისათვის „ლექსიკონოგრაფია 21-ე საუკუნეში“. საერთაშორისო ონლაინ-ლექსიკონი'.

Figure 8: The meaning of the lexical unit *ever*

It is interesting to analyse the lexical meaning of the adverb *ever*. According to the *Comprehensive English–Georgian Online Dictionary*, *ever*³⁶ is: From the first and second definitions, it is evident that the adverb *ever* means *at any time* or *always*. In the general sense, *ever* in the text emphasises that the outcome of a *good deed* always exists and that its reward will inevitably come at some point. This adverb lends the phrase a firm and definitive character.

As for the particle *ture*, its evidential meaning is entirely omitted in Coffin’s translation and replaced with the adverb *ever*. From both a semantic and functional perspective, the adverb *ever* does not convey the same meaning as the particle *ture*. Consequently, the evidential interpretation of the phrase is lost in this case as well.

The discussion continues with an examination of how successfully the translators conveyed the concept of *ḡargi sakme*.

The translators correctly understood Rustaveli’s concept of *ḡargi sakme*, which is expressed through the adjective *ḡargi* / *good*, and they found appropriate lexical or phrasal equivalents for it. In addition, the predication, the idea that goodness is never lost and will eventually return, has also been accurately translated as shown in Table 1.

	M.W.	V.U.	D.K.	L.C.
<i>ḡargi sakme</i>	good deed	benefit rendered	good deed	good deed
<i>ar ḡaxdebis</i>	no.... can pass away thus	passes away unrewarded	no... can be lost: pass away thus	ever goes without a reward

Table 1: The translation of the concept and predication

As seen in the table, Marjory Wardrop and Lyn Coffin used the phrase *good deed* to translate the concept of *ḡargi sakme*, same as in Dodona Kizirias’ word-for-word translation. Venera Urushadze employs *benefit rendered*. The phrase *good deed* precisely reflects the notion of *ḡargi sakme* as a moral and ethical idea. In contrast, Venera Urushadze’s choice of *benefit rendered* gives the text a broader meaning, capturing not only a specific act but also the abstract value of goodness.

The translators also preserved the predication that a good deed is never lost, that is, the idea of its return. In all four cases, the idea of the eventual return of goodness is reflected. Wardrop uses *No... can pass away thus*, while Urushadze translates it as *passes away unrewarded*. Kiziria’s word-for-word translation, likely under Wardrop’s influence, uses a similar phrasing, but adds *be lost* to facilitate Coffin’s comprehension of the meaning: *No... can be lost: pass away thus*. Coffin, in turn, adds her own interpretation: *ever goes without a reward*.

At the beginning, there was an extensive discussion on evidentiality and the semantic-functional load of the particle *ture*. In the translations under consideration, the functional-semantic meaning of the evidential particle *ture* is lost. In the source text, this particle conveys indirect knowledge and the notion of non-witnessed information, the category of evidentiality.

³⁶ <https://dictionary.ge/ka/word/ever/> last visited on 31.08.2025.

Table 2 illustrates the renderings of the Georgian particle *ture* in different English translations.

	M.W.	V.U.	D.K.	L.C.
<i>ture</i>	can	truly	can	ever

Table 2: The translation of the particle *ture*

Marjory Wardrop and Dodona Kiziria, under Wardrop's influence, use the modal verb *can* instead of *ture*, which indicates possibility or probability but does not reflect evidentiality, the notion of non-witnessed information.

Venera Urushadze, for her part, renders *ture* by the adverb *truly*, which imparts a meaning of absolute truth to the text and significantly departs from the original sense.

In Lyn Coffin's translation, the particle *ture* is also not reflected; instead, she uses the adverb *ever*, which emphasises the inevitability of the return of goodness, but does not convey the semantics of indirect perception or non-witnessed knowledge.

Thus, the loss of *ture*'s semantics has a significant impact on all translations, as it is the functional meaning of this particle that is lost, which endows the entire phrase with the semantics of non-witnessed knowledge.

Conclusion

In summary, the translation of the line *ḡargi sakme ḡacsa zeda azom ture ar ḡaxdebis* and the strategies chosen by the translators may be evaluated as follows:

The translators correctly understood Rustaveli's concept of *ḡargi sakme*. The use of *good deed* in Wardrop's and Coffin's translations is accurate, and Urushadze's use of *benefit rendered* is a different, yet adequate, equivalent.

The translators also correctly conveyed the idea that goodness pays off in the end.

In all translations, the evidential meaning of *ture* is lost. Instead, modal verbs and adverbs are used, imparting to the phrase a sense of absolute truth. This semantic element i.e. *ture*, which adds a distinct interpretive layer to Rustaveli's text, is entirely absent in the English translations.

This constitutes the first stage of my research, in which an analysis of the particle *ture* was presented, along with an examination, both in the source text and in its English translations, of a verse containing *ture* that is classified as an aphorism.

The next stage of the research will involve breaking down Rustaveli's full stanza into logical formulae and conducting a general comparison with standard aphoristic structures.

Bibliography:

- Arabuli 1984: ა. არაბული, მესამე სერიის ნაკვეთულთა წარმოება და მნიშვნელობა ძველ ქართულში, თბილისი, მეცნიერება [A. Arabuli, *The Formation and Meaning of the Third Series Conjugated Forms in Old Georgian*. Tbilisi: Metsniereba.]
- Băiaș 2015: C. Băiaș, “The Aphorism: Function and Discursive Strategy”. In P. D. Uzunboylu (Ed.), *Proceedings of 6th World Conference on Educational Sciences* (2 June 2015) = *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 191, 2267–2271. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.229>.
- Douglas et al. 1989: A. Douglas, M. Strumpf, *Webster's New World, Best Book of Aphorisms*. New York: Arco.
- Ertelishvili 1958: ფ. ერთელიშვილი, აფორიზმის ცნების საკითხისათვის. *მნათობი* 5, გვ. 162-168. [P. Ertelishvili, “On the Question of the Concept of Aphorism”, *Mnatobi* 5, 162–168].
- Gabunia 2006: გ. გაბუნია, შოთა რუსთაველის აფორიზმების ბიბლიოგრაფია, შრომები, ტ. 1 (6), საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, 141–164 [G. Gabunia, Bibliography of Shota Rustaveli's Aphorisms, Works, Vol. 1 (6), National Parliamentary Library of Georgia, pp. 141–164].
- Geary 2005: J. Geary, *The World in a Phrase: A Brief History of The Aphorism*, New York: Bloomsbury.
- Ioseliani 1840: პ. იოსელიანი, *პირუჭღ-დაწყებითი კანონი ქართულისა ღრამმატიკისა*, შედგენილნი პლატონ ეგნატისა-ძის იოსელიანისა მიერ. აღბეჭდილნი ქ. თფილისს, წიგნთა-საბეჭდავსა შინაი. დად. არზანოვთა. [P. Ioseliani, *Basic Principles of Georgian Grammar*, compiled by Platon Egnatishvili-Ioseliani. Printed in Tbilisi at the Arzanov Brothers Printing House.
- Ivanov 2020: E. Ivanov, “The Aphorism as an Object of Linguistic Study: Key Features, RUDN Journal of Language Studies“, *Semiotics and Semantics*, 2020, 11 (4), 659—706.
- Jorbenadze et al. 1988: ბ. ჯორბენაძე, მ. კობაიძე, მ. ბერიძე, ქართული ენის მორფემებისა და მოდალური ელემენტების ლექსიკონი (მასალები ქართული ენის სისტემური კურსისათვის), თბილისი. [B. Jorbenadze, M. Kobaidze, M. Beridze, *Dictionary of Georgian Morphemes and Modal Elements (Materials for a Systematic Course of the Georgian Language)*, publishing house Metsniereba, Tbilisi].
- Kavtaradze 1956: ი. ქავთარაძე, დრო-კილოთა მესამე სერიის წარმოების ერთი თავისებურება ახალ ქართულში, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება (იკე), ტ. VII, თბილისი [I. Kavtaradze, A Feature of the Formation of the Third Series of Tenses in Modern Georgian, *Iberian-Caucasian Linguistics (IKE)*, Vol. VII, Tbilisi].

- Margiani et al. 2019: ქ. მარგიანი, რ. ქურდაძე, მ. ლომია, *ევიდენციალობის კატეგორია ქართულში*, ქართველურ ენათა სერია, თბილისი [K. Margiani, R. Kurdadze, M. Lomia, *The Category of Evidentiality in the Kartvelian Languages*, The Series of Kartvelian Linguistics, Tbilisi].
- Mohammed et al. 2023: Mohammed Dhuha Ghanim, Mohammed Taha Yaseen, “An Analytical Study of Aphoristic Expressions in English with Reference to Translation”, *Journal of Al-Farahidi's Arts*, Vol (15), Issue (52), January 2023, Part I, Pages (504-515).
- Rustaveli 1957: შოთა რუსთაველი, *ვეფხისტყაოსანი*, რედ. ა. შანიძე, კ. კეკელიძე, ა. ბარამიძე [Shota Rustaveli, *The Knight in the Panther's Skin*, eds. A. Shanidze, K. Kekelidze, and A. Baramidze, Tbilisi: Sakhelgami Publishing House].
- Shanidze 1980: ა. შანიძე, *ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები*, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. III, თბილისი [A. Shanidze, *Foundations of Georgian Grammar*, in Collected Works in Twelve Volumes, Vol. III, published by Tbilisi State University, Tbilisi].
- Topadze Gäumann 2011: M. Topadze Gäumann, “The Expression of Evidentiality between Lexicon and Grammar. A Case Study from Georgian”. *LINGUISTIC DISCOVERY*, Dartmouth College, Volume 9, Issue 2, 2011.

Translations of The Knight in the Panther's Skin

- Rustaveli 1912: Shota Rustaveli, *The Man in the Panther's Skin*; Translated by Marjory Scott Wardrop. London: The Royal Asiatic Society. (M.W.)
- Rustaveli 1968: Shota Rustaveli, *The Knight in the Panther's Skin*, Translated by Venera Urushadze. Tbilisi: Sabchota Sakartvelo. (V.U.)
- Rustaveli 2015: Shota Rustaveli, *The Knight in the Panther Skin*, Translated by Lyn Coffin. Tbilisi: POEZIA Press. (L.C.)

Online Resources:

- A Comprehensive English-Georgian Online Dictionary <https://dictionary.ge/ka/>
- The Georgian National Corpus - <http://gnc.gov.ge/gnc/page>
- The database of Georgian idioms and proverbs - <https://idioms.tsu.ge/>
- Merriam-Webster's Dictionary - <https://www.merriam-webster.com/>
- The Cambridge Dictionary - <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
- The Collins Dictionary - <https://www.collinsdictionary.com/dictionary>
- The Comprehensive Dictionary of Old Georgian - <http://www.nplg.gov.ge/saskolo/index.php?a=index&d=44>

The Comprehensive Georgian–English Dictionary -

<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=list&d=46&t=dict&w1=%E1%83%98>

The Explanatory Dictionary of the Georgian Language -

<https://ice.tsu.ge/liv/ganmartebiti.php>

The Lexicon of The Knight in the Panther's Skin - <https://lev.ge/liv/vepxvistxaosani.php#>

The Oxford Learner's Dictionary - <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

თურე ნაწილაკის ფუნქციურ-სემანტიკური ანალიზი „ვეფხისტყაოსანსა“ და მის ინგლისურ თარგმანებში

(ერთი ავტორიზმის მაგალითზე)

მარიამ გობიანიძე

(ფრანკფურტის გოეთეს უნივერსიტეტი)

DOI: <https://doi.org/10.62235/mln.3.2025.9358>

mariam.gobianidze@tsu.ge || ORCID: 0009-0009-1608-0969

რეზიუმე

შესავალი

შოთა რუსთაველი XII საუკუნის ქართველი პოეტია, რომელსაც ეკუთვნის შუა საუკუნეების მწერლობის ერთ-ერთი გამორჩეული ლიტერატურული ძეგლი *ვეფხისტყაოსანი*. პოემის ტექსტი ჩვენამდე მოღწეულია 160-ზე მეტი ხელნაწერის სახით. პოემის მნიშვნელობა და აქტუალობა დიდი ხანია საქართველოს ფარგლებს გასცდა. პოემა თარგმნილია მსოფლიოს მრავალ ენაზე და ზოგიერთ ენაზე რამდენჯერმეც კი ითარგმნა სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მთარგმნელის მიერ.

ვეფხისტყაოსანი ინგლისურ ენაზე ხუთჯერაა თარგმნილი. პოემა პირველად ინგლისელმა ქართველოლოგმა და მთარგმნელმა მარჯორი სკოტ უორდროპმა თარგმნა. თარგმანი გამოვიდა 1912 წელს ლონდონში მარჯორი სკოტ უორდროპის გარდაცვალების შემდეგ. პოემა პროზაულადაა თარგმნილი. *ვეფხისტყაოსნის* მეორე ინგლისური თარგმანი ეკუთვნის ვენერა ურუშაძეს, თარგმანი პირველად გამოიცა 1968 წელს თბილისში. თარგმანი არის პოეტური. *ვეფხისტყაოსნის* მესამე თარგმანი შესრულებულია ინგლისელი ფილოლოგის, მწერლის, მთარგმნელისა და ქართველოლოგის ქეთრინ ვივიენის მიერ. პოემა 1977 წელს დაიბეჭდა ლონდონში. პოემის ძირითადი ტექსტი პროზაულადაა თარგმნილი, პროლოგი და ეპილოგი კი – პოეტურად. პოემის მეოთხე თარგმანი შესრულებულია ინგლისელი ისტორიკოსის, მთარგმნელისა და ქართველოლოგის – რობერტ სტივენსონის მიერ, რომელმაც 1977 წელს გამოსცა თარგმანი ნიუ-იორკში. პოემა თარგმნილია რიტმული პროზის სახით. *ვეფხისტყაოსნის* უახლესი ინგლისურენოვანი თარგმანი ეკუთვნის ამერიკელ მწერალსა და მთარგმნელს ლინ კოფინს. თარგმანი გამოვიდა 2015 წელს თბილისში. პოემა პოეტური სახითაა თარგმნილი. პოემის ძირითადი ტექსტის ინგლისურენოვანი აწკარედი შესრულებულია დოდონა კიზირიას მიერ, პროლოგის

პწკარედი კი ეკუთვნის გია ჯოხაძეს. წინამდებარე კვლევა ეყრდნობა მარჯორი უორდროპის, ვენერა ურუშაძისა და ღინ კოფინის ინგლისურენოვან თარგმანებს. დოდონა კიზირიას პწკარედული თარგმანი გამოყენებულია ხელნაწერის უფლებით.

სტრიქონი — *კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ წახდების* — *ვეფხისტყაოსნის* მე-17 თავში ტარიელის მონათხრობშია მოცემული, როდესაც იგი ხატათის ომის ამბავს იხსენებს. სტროფი სტრუქტურულად საინტერესოა — მასში აფორიზმად კვალიფიცირებული ფრაზა სტროფის პირველივე სტრიქონშია გამოტანილი, ხოლო მომდევნო სტრიქონებში კონკრეტული შემთხვევა აღწერილი, რომელიც ამ სიბრძნეს ამართლებს: ხატაელი ჯარისკაცი ტარიელს მამის მიერ გაკეთებული სიკეთის გამო უმხელს მტრის დაღატის გეგმას.

სტროფში ორი ძირითადი იდეაა წამოწეული: 1) კეთილი საქმე და 2) მისი უკვალოდ არდაკარგვა. ეს იდეა *ვეფხისტყაოსანში* მრავალგზის მეორდება და ქართული კულტურის ღირებულებებს ეხმიანება. რუსთაველი სიკეთის ცნებას ხშირად ლექსებით *კარგი* გამოხატავს, რომელიც კონტექსტუალურად სინონიმურია *სიკეთის*.

აღნიშნული სტროფი ასახავს იდეას, რომ სიკეთე არ იკარგება — ის მომავალში სიკეთითვე გიბრუნდება. ეს პრინციპი ღრმად ფესვგადგმულია ქართულ ენასა და კულტურაში, რასაც ადასტურებს ქართული ანდაზებისა და იდიომების მრავალფეროვნება, რომლებიც სიკეთის უკვდავებას უსვამენ ხაზს.

დისკუსია

კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ წახდების ხშირად განიხილება როგორც აფორიზმი, თუმცა მისი აფორიზმად მიჩნევა სადაოა, ვინაიდან იგი ზოგჯერ შეაქვთ ქართულ და უცხოენოვან კრებულებში, ზოგჯერ არა. მაგალითად, იგი შეტანილია ღინ კოფინის აფორიზმების ინგლისურენოვან თარგმანში („Selected Aphorisms“, 2018), თუმცა 1966 წელს გამოცემულ ქართულ კრებულში (რედ. აღ. ბარამიძე, „ლიტერატურა და ხელოვნება“) ის აფორიზმთა ნუსხაში არ არის შეტანილი და სხვა.

ამ განსხვავებულ მიდგომებს განაპირობებს როგორც აფორიზმის შესახებ არსებული კრიტერიუმების სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია, ისე თვითონ განსახილველი სტრიქონის შინაარსობრივი და ფუნქციურ-სემანტიკური თავისებურებანი.

ლიტერატურათმცოდნეობაში აფორიზმად მიჩნეული გამონათქვამი უნდა აკმაყოფილებდეს რამდენიმე მახასიათებელს: იყოს ლაკონიური, სავსე სიბრძნით, აღმზრდელობითი შინაარსის მატარებელი, გამოხატავდეს საყოველთაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებას, გამოირჩეოდეს ორიგინალურობით და სხვა.

მოცემული სტრიქონი უმეტესობას ამ კრიტერიუმთაგან აკმაყოფილებს — იგი გამოხატავს კეთილი საქმის უკვალოდ არდაკარგვის იდეას და ამ სიბრძნეს ამყარებს შემდგომი სიტუაციური კონტექსტი. თუმცა პრობლემურია ნაწილაკი *თურე*, რომელიც შინაარსში შესაძლო ეჭვის და, უკეთ რომ ვთქვათ, ევიდენციალობის სემანტიკის მატერებელია.

ნაწილაკი *თურე* ფუნქციურ-სემანტიკური ანალიზი

ნაწილაკი *თურე* (*თურმე* ნაწილაკის ძველი ფორმა) გამოხატავს ე.წ. უნახაობის სემანტიკას, რაც ნიშნავს, რომ მოქმელი გადმოსცემს ისეთ ინფორმაციას, რომლის უშუალო მოწმე თავად არ არის. შესაბამისად, იგი ემსახურება ევიდენციალობის კატეგორიის გამოხატვას, რაც ხაზს უსვამს ტექსტსა და ინფორმატორს შორის არაპირდაპირ კავშირს.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის, მორფემათა და მოდალურ ელემენტთა ლექსიკონის, ასევე იოსელიანის, ქავთარაძის, შანიძის და არაბულის კვლევების თანახმად, *თურე* შედგება მორფემათა *თუ* და *რე* შერწყმით და იძლევა ირიბი ცოდნის ან მოსმენილის აღნიშვნის საშუალებას. საშუალო ქართულიდან მკვიდრდება ფორმა *თურმე* და დღესაც ფართოდ გამოიყენება მსგავსი სემანტიკის გამოსახატავად.

ქართული ენის ეროვნულ კორპუსში დადასტურებულია, რომ *თურე* ძველ ქართულში სწორედ უნახაობის მნიშვნელობით იხმარებოდა. *ვეფხისტყაოსანში* ეს ფორმა 16-ჯერ დასტურდება.

ევიდენციალობის თეორიულად გააზრებული მოდელი აჩვენებს, რომ *თურე/თურმე*-ს მეშვეობით გადმოცემული ინფორმაცია არ აღიქმება როგორც უტყუარი ჭეშმარიტება. როგორც მარგიანი და სხვ. (2019) აღნიშნავენ, ევიდენციალობა მოითხოვს მკითხველის ცნობიერების ჩართვას ტექსტსა და მის წყაროს შორის დამოკიდებულების განსაზღვრისას.

სწორედ ეს ქმნის პრობლემას *კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ წახდების* აფორიზმად კვალიფიცირებისას. მიუხედავად მისი ლაკონიურობისა და სიბრძნის შემცველობისა, *თურე*-ს გამოყენება არღვევს აფორიზმისთვის აუცილებელ კრიტერიუმს: ჭეშმარიტებას, უტყუარობას. ფრაზა აღარ გამოხატავს პირდაპირ ჭეშმარიტებას, არამედ მიაწვდის მოსმენილ ან ვარაუდზე დაფუძნებულ მონათხრობზე. მიუხედავად იმისა, რომ ტექსტის ზოგიერთი ელემენტი შეესაბამება აფორიზმის კრიტერიუმებს, ევიდენციალობა და უნახაობის სემანტიკა აფორისტული მნიშვნელობის დადგენას ეწინააღმდეგება.

კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ წახდების — ინგლისური თარგმანების შედარებითი ანალიზი

აფორიზმად კვალიფიცირებული სტრიქონის ინგლისურ თარგმანთა დეტალური ანალიზი მიმართულია ორიგინალის ძირითადი კონცეპტების და *თურე ნაწილაკის* ევიდენციალური ფუნქციის გადმოცემის შესწავლისკენ. კვლევის მიზანია შეფასდეს, რამდენად ასახავენ თარგმანები სიკეთის მარადიულობასა და ეთიკურ არსს, რამდენად ინარჩუნებენ რუსთაველის ფუნდამენტურ ღირებულებებს.

ანალიზის ძირითადი მიმართულებებია:

სიკეთის კონცეფციის გადმოცემა: როგორ აისახება *კარგი საქმე* და მისი *არ წახდობა* ინგლისურ თარგმანებში და რამდენად ზუსტად ეხმიანება ეს რუსთაველისეული სიკეთის ფილოსოფიას.

ევიდენციალობის გამოხატვა: როგორ ინარჩუნებენ მთარგმნელები *თურე ნაწილაკის* მნიშვნელობას, რომელიც არა უშუალო გამოცდილებას, არამედ ირიბ ცოდნას გამოხატავს.

თარგმანთა შედარებითი ანალიზი: გაანალიზებულია სემანტიკური, სტრუქტურული და კონცეპტუალური განსხვავებები, მათ საფუძველზე, მთარგმნელთა სტრატეგიების შესაბამისად, გაკეთებულია ძირითადი დასკვნები.

თარგმანები:

მარჯორი უორდროპი (M.W): „No good deed done to a man can pass away thus (i.e., unrewarded).“

ვენერა ურუშაძე (V.U.): „Truly no benefit rendered passes away unrewarded.“

ლინ კოფინი (L.C.): „No good deed that's done by a man ever goes without a reward.“

დოდონა კიზირია (D.K.): „No good deed done to a man can be lost: pass away thus (i.e., unrewarded).“

მთარგმნელებმა რუსთაველისეული სიკეთის კონცეპტი, რომელიც ზედსართავი სახელით — *კარგი* — იყო გადმოცემული, სწორად გაიგეს და შესაბამისი ლექსიკური თუ ფრაზული ეკვივალენტები მოუძებნეს. ამასთან, სწორად არის თარგმნილი პრედიკაცია - სიკეთის არ დაკარგვა, მისი უკან დაბრუნება.

შდრ.:

	მ. უორდროპი	ვ. ურუშაძე	დ. კიზირია	ლ. კოფინი
<i>კარგი საქმე</i>	good deed	benefit rendered	good deed	good deed
<i>არ წახდების</i>	no.... can pass away thus	passes away unrewarded	no... can be lost: pass away thus	ever goes without a reward

ცხრილი 1: კონცეპტისა და პრედიკაციის ინგლისური თარგმანები

მარჯორი უორდროპი სიკეთის კონცეპტს გადმოსცემს ფრაზით *good deed*, ხოლო *pass away* აღნიშნავს სიკეთის არ დაკარგვას, რაც ზუსტად პასუხობს რუსთველისეულ მორალურ ხედვას. მოდალური ზმნა *can თურე* ნაწილაკის ევიდენციალურ მნიშვნელობას ვერ გადმოსცემს, რადგან *can* სემანტიკურად მიუთითებს შესაძლებლობას და არა ევიდენციალობას.

ვენერა ურუშაძემ კონცეპტი და პრედიკაცია სწორად თარგმნა. რაც შეეხება *თურე* ნაწილაკის თარგმანს, *truly*-ის დამატებით შეიცვალა *თურე* ნაწილაკის ნიუანსი — ევიდენციალურობა.

ლინ კოფინის თარგმანში ნაწილაკი *თურე* არ არის გადატანილი და მის ნაცვლად არის ზმნიზება *ever*, რაც ხაზს უსვამს სიკეთის უკან დაბრუნების აუცილებლობას, მაგრამ არ გამოხატავს უნახაობის სემანტიკას.

დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ სტრიქონის — *კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ წახდების* — თარგმანი და მთარგმნელთა მიერ შერჩეული სტრატეგიები შემდეგნაირად შეიძლება შეფასდეს:

1. მთარგმნელებმა სწორად გაიგეს რუსთველისეული სიკეთის კონცეფცია. *good deed*-ის გამოყენება უორდროპისა და კოფინის თარგმანებში ზუსტია, ურუშაძის *benefit rendered* გამოყენება განსხვავებული, თუმცა სამივე სემანტიკურად და ფუნქციურად ადეკვატური ეკვივალენტია.
2. მთარგმნელებმა სწორად გადმოსცეს სიკეთის უკან დაბრუნების იდეაც.
3. ყველა თარგმანში დაკარგულია *თურე* ნაწილაკის ევიდენციალობის სემანტიკა. ამის ნაცვლად გამოყენებულია მოდალური ზმნები და ზმნიზებები, რაც განსახილველ სტრიქონს უტყუარი ჭეშმარიტების მნიშვნელობას ანიჭებს. ეს სემანტიკური ელემენტი, რომელიც რუსთველის ტექსტს სხვა შინაარსობრივ დატვირთვას ანიჭებს, ინგლისურ თარგმანებში სრულად არის გამჟღავნებული.